

teostama-lembesed õigustekstid

Riina Reinsalu

vabakutseline keeleteimetaja, MA

Elav keel on pidevas muutumises, ent leidub ka selliseid keelendeid, mis keelehooldajate järjepidevatest püüdlustest hoolimata püsivad visalt keeles ja mida on raske või suisa võimatu välja juurida. Üks neist on sõna *teostama*, mille levik on muutunud epideemiliseks ja haaranud enda alla paljud (tarbe)tekstiliigid, ent iseäranis vastuvõtlik *teostama* suhtes on õiguskeel. Nii seadustes kui ka alama astme õigusaktides teostatakse kõikvõimalikku ja -võimatut, nt tehinguid, toiminguid, seiret, kaitset, tõrjet, asjaajamist, päringuid, makseid, uuringuid, ekspertiisi, müüki, inventuuri, remonti, koosolekut, konkurssi, teenindamist, kasutuselevõttu, aruandlust, ülevaatus, kinnitust, otse loomulikult ka järelevalvet, töid ja kontrolli, samuti õigusi ja võimu.

Eesti keele seletavas sõnaraamatus on esitatud kolm *teostama* tähendusvaldkonda. Kaks neist on omased üldkeelele: kõige laiemas tähenduses saab teostada ehk ellu või täide viia näiteks kavatsusi, unistusi ja ideid, samuti on võimalik ennast teostada (oma püüdlusi teoks teha), kitsamalt aga seostub *teostama* kunstikavatsusliku tegevusega, tähistades teose või taiese idee realiseerimist. Kolmas tähendusvaldkond kannab juriidika erialamärgendit: teostada ehk ellu viia, rangemalt öeldes maksma panna saab nii õigusi kui ka võimu. Niisamuti leidub õigekeelsussõnaraamatus näiteid kõigi kolme kasutusviisi kohta, mistõttu võib neid pidada normikohaseks, ent keelekasutaja ABC sisaldab ka osutusi paberlikule keelepruugile, millest tuleb allpool põhjalikumalt juttu.

Vältige tühisõnu

Pelk pilguheit Riigi Teatajas avaldatud õigusaktidele (seadustele ja määrustele) näitab, et sõnaga *teostama* kiputakse liialdama. Justkui inertsist kirjutab õiguslooja käsi ikka ja jälle *teostama*, kuid teksti luues võiks hoo korraks maha võtta ja kaalutleda, kas see sõna on asjaomases kasutuskontekstis ilmingimata tarvilik. Kas *järelevalve teostamise akt* on midagi muud kui *järelevalveakt*? Kuidas suhestuvad omavahel *uurimist teostav organ* ja *uurimisorgan*? Kas *kriminaalhooldust teostavat ametnikku* tuleb eristada *kriminaalhooldusametnikust*? Mille poolest on *kontrollimist teostav isik* etem kui *kontrollija*? Kui tähendusvahet ei ilmne, võiks lähtuda lühiduspõhimõttest ja eelistada laialivalguvale sõnaühendile kompaktsemat (liit)sõna.

Kui sõna *teostamine* paikneb fraasi lõpus, võib mõnikord minna veelgi lihtsamat teed ja selle üldse ära jätta. Nii saab fraas ja seega lause tihedam, vrd *lisamaterjal hõlbustab järelevalve teostamist* ja *lisamaterjal hõlbustab järelevalvet, riigikontrolli tehingute seaduslikkuse kontrolli teostamine* ja *riigikontrolli tehingute seaduslikkuse kontrollimine*. Valvas tasub olla ka siis, kui kõrvuti satuvad kaks *mine*-lõpulist sõna. Need n-õ minemiste minemised ei ole kooskõlas hea stiili tavadega, mistõttu tuleks stiilikaalutlustel emmast-kummast võimaluse korral vabaneda. Kuna sõna *teostama* on sisult sageli tühi, on sellest ka võrdlemisi lihtne loobuda. Nii näiteks ei kannata mõte, kui kirjutada *läbivaatuse teostamise takistamise* asemel *läbivaatuse takistamine* või *korstnapühkimise teostamine* asemel *korstnapühkimine*.

Kasutage aktiivset tegevusverbi

Verb *teostama* mõjub lauses eriti paberlikult siis, kui põhitegevust antakse verbi asemel edasi hoopis nimisõnadega. Ka sel juhul tuleb alustuseks *teostama* lausest välja praakida, seejärel aga moodustada nimisõna põhjal aktiivne tegevusverb, nagu on tehtud alltoodud näitelausestes¹.

Halvem

Tarbijakaitseamet **teostab kontrolli** registri andmete õigsuse **üle**.

Veealuste kultuurimälestiste **kaitset teostatakse** vastavuses Eesti Vabariigi välislepingutega.

Piirituse **importi** või **eksporti** võib **teostada** äriregistrisse kantud ja registris hulgikaubanduse tegevusalal registreeritud ettevõtja.

Ebaseaduslikult kustutatud erastamisväärtpaberi **tagasikanne** omaniku erastamisväärtpaberiarvele **teostatakse** rahandusministri kehtestatud korras.

Ehitusjärelvalve teostamisega seotud kulutuste **arvestust teostab** valla ametnik.

Parem

Tarbijakaitseamet **kontrollib** registri andmete õigsust.

Veealuseid kultuurimälestisi **kaitstakse** vastavuses Eesti Vabariigi välislepingutega.

Piiritust võib **importida** või **eksportida** äriregistrisse kantud ja registris hulgikaubanduse tegevusalal registreeritud ettevõtja.

Ebaseaduslikult kustutatud erastamisväärtpaber **kantakse** omaniku erastamisväärtpaberikontole **tagasi** rahandusministri kehtestatud korras.

Ehitusjärelvalvega seotud **kulutusi arvestab** valla ametnik. ~ Ehitusjärelvalvega seotud **kulutuste üle peab arvet** valla ametnik.

Eksimust stiilireeglite vastu võimendab veelgi verbi *teostama* ja teonimede (*mine*-liiteliste sõnade) kooskasutus, sest teonimi annab muude nimisõnadega võrreldes tegevust selgemalt edasi. *teostama* ja teonimede tarindid mõjuvad puisena ning tekitavad vastuolu loomuliku keeletajuga.

Halvem

Süüfilise tekitaja antikehade **määramine** doonoriveres **teostatakse** mittespetsiifilisel või spetsiifilisel meetodil.

Tahma **põletamist** küttesüsteemi suitsulõõris **teostab** ainult pädeva kutsekvalifikatsiooni tasemega korstnapühkija.

Teostada taksomeetrise sisestatud tariifide **kontrollimine** vastavalt

Parem

Süüfilise tekitaja antikehasid **määratakse** doonoriveres mittespetsiifilisel või spetsiifilisel meetodil.

Tahma **võib** küttesüsteemi suitsulõõris **põletada** ainult asjakohase kvalifikatsiooni(taseme)ga korstnapühkija.

Kontrollida taksomeetrise sisestatud tariife, võttes aluseks taksomeetri kohandamise

¹ Näitelauseid pärinevad elektroonilises Riigi Teatajas esitatud seaduste ja määruste alg- ja terviktekstidest. Vajaduse korral on näitelauseid lühendatud. Parandussoovitustes on poolpaksu kirjaga esile tõstetud üksnes need sõnad, mis on käsitletava teema seisukohalt asjakohased, ülejäänud parandused on jäetud kommenteerimata.

akrediteerimisasutusega kooskõlastatud taksomeetri kohandamismetoodikale.

Keskus **teostab** taimse materjali (sealhulgas teravilja, teraviljatoodete, jõusööda ja jõusööda taimse toorme) nõuetele vastavuse **kontrollimist, tõendamist** ja vastavussertifikaatide **väljastamist**.

metoodika, mis on kooskõlastatud akrediteerimisasutusega

Keskus **kontrollib** ja **tõendab** taimse materjali (sealhulgas teravilja, teraviljatoodete, jõusööda ja jõusööda taimse toorme) vastavust nõuetele ning **väljastab** vastavussertifikaate.

Eelistage verbi *tegema*

Kui tahet või oskusi lause ümbersõnastamiseks napib, tasub katsetada, kuidas passiks *teostama* asemele sõna *tegema*. Enamasti passib hästi.

Halvem

Aiaga piiratud õuealal ning eramu hoovidel valla kulul **lumetõrjet ei teostata**.

Registripidajal peab olema veebileht (edaspidi registripidaja veebileht), mille kaudu on võimalik **teostada päringuid** isikute kohta, kellele on avatud pensionikonto.

Makse teostatakse tehingus osaleva isiku või kliendi konto kaudu.

Piiripunktis **teostavad** vajalikke veterinaarjärelevat **toiminguid** veterinaarjärelevat ametnikud.

Parem

Aiaga piiratud õuealal ja eramute hoovis valla kulul **lumetõrjet ei tehta**.

Registripidajal peab olema veebileht (edaspidi registripidaja veebileht), mille kaudu on võimalik **teha päringuid** isikute kohta, kellele on avatud pensionikonto.

Makse tehakse tehingus osaleva isiku või kliendi konto kaudu.

Piiripunktis **teevad** vajalikke veterinaarjärelevat **toiminguid** veterinaarjärelevat ametnikud.

Iseäranis aldis on verbiga *teostama* püsiühendeid moodustama sõnad *järelevat* ja *töö*. Näib, et keelekasutaja jaoks on kujunenud selline kirjutusviis tavaks, mida on raske muuta, olgugi et *järelevat/tööd tegema* on palju suupärasem. Ära ei tohiks unustada ka verbe *järele valvama* ja *töötama*. Nii nagu kõlab üldkeeles võõralt *Vanaema teostas laste üle järelevat* (→ *Vanaema valvas laste järele*) ja *Isa teostas aiamaal kaevetöid* (→ *Isa kaevas aiamaad*), mõjuvad ka õiguskeeles seda tüüpi laused võltsilt.

Halvem

Riiklikku **järelevat** muinsuskaitseala üle **teostab** Muinsuskaitseamet.

Halduslepingu täitmise üle **teostab järelevat** Haridus- ja Teadusministeerium.

Parem

Riiklikku **järelevat** muinsuskaitseala üle **teeb** Muinsuskaitseamet.

Halduslepingu täitmise üle **teeb järelevat** Haridus- ja Teadusministeerium. ~
Halduslepingu täitmise **järele valvab** Haridus- ja Teadusministeerium.

Kaevetööde teostamiseks on tööde teostajal vajalik taotleda vallavalitsuselt kaeveluba.

Kinnistu ja ehitise omanik on kohustatud **teostama heakorratöid** hooldusalal.

Kaevetöö(de) tegija peab taotlema vallavalitsuselt kaeveloa.

Kinnistu ja ehitise omanik on kohustatud **tegema** hooldusalal **heakorratöid**. ~ Kinnistu ja ehitise omanik on kohustatud hooldusala **heakorrastama**.

Leidke muid sõnastusvõimalusi

Kuigi *tegema* sobib sageli sõna *teostama* asendama, leidub ka muid sõnastusvõimalusi: võib kasutada mõnd teist samatähenduslikku sõna, muuta sõnade järjekorda või teha muid vangerdusi.

Halvem

Reederid peavad tagama lõikes 1 nimetatud suuniste rakendamise olemasolevatel laevadel niivõrd, kui see on majanduslikult mõistlik ja **teostatav**.

Riikliku keskkonnaseire allprogrammide **teostamise** korra kehtestab keskkonnaminister oma määrusega.

Praktiliste oskuste kontroll on **näitlikult teostatav** sõiduki ülevaatus, mis **teostatakse** nende sõidukite kategooriate ulatuses, millele atesteeritav soovib ülevaatus hakata läbi viima.

Parem

Reederid peavad tagama lõikes 1 nimetatud suuniste rakendamise olemasolevatel laevadel niivõrd, kui see on majanduslikult mõistlik ja **võimalik**.

Riikliku keskkonnaseire allprogrammide **elluviimise** ~ **täitmise** korra kehtestab keskkonnaminister oma määrusega.

Praktiliste oskuste kontroll on sõiduki **näitlik** ülevaatus. Üle vaadatav(ad) sõiduk(id) valitakse nende sõidukikategooriate hulgast, mida atesteeritav soovib hakata üle vaatama ~ mille ülevaatajaks atesteeritav soovib saada.

Põhjustest ja tagajärgedest

Umbrohi on visa hävima, see kehtib iseäranis kantseliitlike keelendite, sh sõna *teostama* kohta. Kui üldkeeles sõna *teostama* ei kuritarvitata, vaid hoitakse pigem neutraalset joont ja kasutatakse seda normikohases tähenduses, siis ametlikule keelepruugile on saanud *teostama* nii omaseks, et muud sõna ei taheta eriti tunnistadagi – *teostama* lisavat kirjutatule ametlikkust, tõsiselt võetavust.

Ka õiguskeeles toidab *teostama*-lembust just seesama väljakujunenud kirjutustava: aastakümneid on tavatsetud nii kirjutada, teisti väljendumine mõjub justkui reeglite rikkumisena. Liiatigi juhindutakse tekstide koostamisel mitmesugustest õigusaktidest ning neist võetakse üle ka tarbetud *teostama*-tarindid. Keeruline on olukord siis, kui *teostama* sisaldub terminis, ja sel juhul ei saa sellest nähtavasti ei üle ega ümber. Muul juhul võiks aga meeles pidada, et sõna *teostama* mõjub võltsametlikult, sageli sobib seda asendama *tegema*. Keeleteadlikumad inimesed kasutavad aga aktiivset tegevusverbi või otsustavad vaheldusrikkama väljendusviisi kasuks, kui kontekst seda võimaldab.